

Primarne: Glogova 1 i 2; Ravnice 1 i 2
Sekundarne: Zeleni Jadar, Zeleni Jadar IA (Pusmulčići 1), Zeleni Jadar I B (Pusmulčići 2), Zeleni Jadar 2, Zeleni Jadar 3, Zeleni Jadar 4, Zeleni Jadar 5, Zeleni Jadar 6, Blječeva 1, Blječeva 2, Blječeva 3, Budak 1, Budak 2, Zalazje 1, Zalazje 2.

Kravica: anatomija jednog masakra

Tragovi zločina još su vidljivi na zidovima stratišta u Kravici

PIŠE: HIKMET KARČIĆ

Na putu Bratunac-Konjević Polje nalazi se selo Kravice sa većinskim srpskim stanovništvom. U Kravici na desnoj strani nalazi se betonski montažni hangar koji je pripadao Zemljoradničkoj zdruzi (ZZ) Kravica. Svojevremeno je korišten za čuvanje poljoprivrednih proizvoda. Hangar je dug 60 metara, širok 10 metara, a visok 4 metra. U julu 1995. godine ovaj hangar je bio mjesto jednog od najbrutalnijih masakara tokom genocida u Srebrenici. Procjenjuje se da je u ovom hangaru bilo zatočeno najmanje 1200 Bošnjaka.

Kolona bošnjačkih civila, većinom muškaraca i dječaka koji su se pokušavali probiti prema slobodnoj teritoriji bila je izložena konstantnom granatiranju i zasjedama od strane Vojske i Policije Republike Srpske. Dana 13. jula jedan dio kolone je zarobljen i sabran na livadi u Sandićima.

Svjedok na suđenjima pred Sudom BiH S-110, koji je bio pripadnik MUP RS i insajder na suđenju svojim bivšim saborcima, opisuje detalje u Sandićima: „Na livadi Sandići ja sam bio blizu kuće sa koje je Zoran Lukić pozivao muslimane megafonom na predaju. Gle-

Procesuiranje zločinaca

Pred Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) osuđeni su: Zoran Jokić, načelnik inženjerije Zvorničke brigade, Dragan Obrenović, zamjenik komandanta Zvorničke brigade i Ljubomir Borovčanin, bivši zamjenik komandanta specijalne brigade policije MUP Republike Srpske. Pred Sudom BiH je do sada osuđeno 14 lica i to dio rukovodstva i pripadnici specijalnih jedinica „Skelani“, „Šekovići“ i Centar za obuku Jahorina. Šest pripadnika ovih jedinica je oslobođeno optužbe. Trenutno pred Odjeljenjem za ratne zločine Višeg suda u Beogradu traje suđenje za osam pripadnika Centra za obuku Jahorina Specijalne brigade policije Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske.

da. Dok sam ležao, čuli su se jaući, zapomaganje, vriska... Vladala je panika.“

U drugom kraju hangara bio je S2: „Nastao je živi pakao. Niko ni za koga nije znao. Čuli su se jaući, zapomaganja, krici... Nakon pucnjave su napravili pauzu, izašli ispred hangara, zapalili cigarete, a onda bi se vraćali i nastavljali pucati po nama, ubijajući preživjele.“

U narednih nekoliko sati, pripadnici specijalnih jedinica MUP RS su pucali po tijelima i bacali ručne bombe i druga eksplozivna sredstva kako bi ubili ranjene i preživjele koji su se skrivali ispod tijela.

Naredno jutro, 14. jula, nekoliko preživjelih iz zadruga su izvedeni i natjerani da pjevaju srpske nacionalističke pjesme, a potom su strijeljani. Nekoliko vojnika je određeno da uđe u zadrugu i da provjere ima li preživjelih, te da ih „vakcinišu“, odnosno da ih likvidiraju.¹

Video snimak

Beogradski novinar Zoran Petrović zvani Piroćanac, ušao je u Srebrenicu zajedno sa srpskim oficirima. Kamerom je snimao *pobjednosni* ulazak Vojske RS u Srebrenicu. Već 14. jula je dvadesetominutni izvještaj pod naslovom „Operacija Srebrenica“ emitovan na beogradskoj televiziji Studio B. To je bio prvi i zadnji put da je taj izvještaj emitovan. Jedan od najznačajnijih dijelova ovog video izvještaja je snimak ZZ Kravice 14. jula na kojoj se vidi gomila mrtvih tijela pred ulazom hangara. Poslije je Petrović nekoliko segmenata sa nemontiranog snimka presnimio i time uništio snimak, međutim haški istražitelji su uspjeli pribaviti kopiju originalnog snimka.

Asanacija tijela

Zemljoradnička zadruga Kravica bila je sastavni dio Zemljoradničke zadruga Bratunac. Direktor ZZ Bratunac bio je Jovan Nikolić, ratni član Opštinskog odbora Srpske demokratske stranke (SDS) u Bratuncu. Upravnik Zemljoradničke zadruga bio je Luka Marković. Obojica su bili nakratko prisutni u ZZ Kravica. Marković je svjedočio da je izbrojao ukupno 17 autobusa koji su 13. jula prevozili zarobljenike u zadrugu. Jovan Nikolić došao je u Kravicu 14. jula gdje je u hangaru vidio gomile mrtvih tijela. Toga dana je započela asanacija, zgrade a završena je 15. jula, a onda je 16. jula stigla cisterna i radnici koji su saprali krv u i oko hangara. Svjedoči da je vidio tri kamiona i jedan utovarivač koji je tovario tijela na kamion, koji ih je potom prevezao do već pripremljenih grobnica u Glogovi.

U večernjim satima 13. jula, dok

¹ MKSJ u predmetu Blagojević i Jokić je utvrdio da je termin vakcinacija korišten od strane srpskih oficira za likvidaciju preživjelih i ranjenih zarobljenika.

Group of People
Sandići, Bosnia and Herzegovina

13 Jul 95
~1400 Hours

Satelitski snimak zarobljavanja bošnjačkih civila na livadi u Sandićima

Premještanje grobnica

Dana 10. augusta, administracija vlade SAD je objavila satelitske snimke grobnica u Srebrenici i oko nje. Ubrzo nakon toga, VRS kreće u premještanje masovnih grobnica u druge sekundarne i tercijalne masovne grobnice s ciljem prikrivanja zločina. Tijela iz masovnih grobnica Glogova i Ravnice u kojima su se nalazila tijela iz Kravice premještena su na nekoliko lokacija. Ponovo su upotrijebljeni rovokopači, buldožeri i kamioni. Pretpostavlja se da postoji još određeni broj sekundarnih ili tercijalnih masovnih grobnica, jer kod većine identificiranih žrtava radi se o veoma malom broju skeletnih ostataka.

Warehouse
Kravica, Bosnia and Herzegovina

13 Jul 95
~1400 Hours

Satelitski snimak mjesta strijeljanja Bošnjaka u Kravicama 13. jula

je trajalo strijeljanje Bošnjaka u zadrugi, pukovnik Beara je zajedno sa Miroslavom Deronjićem (predsjednik SDS u Bratuncu, a dana 11. jula 1995. Miroslav Deronjić imenovan je za povjerenika za civilna pitanja za opštinu Srebrenica) i drugim oficirima planirao organizaciju pokopavanja tijela u masovnu grobnicu Glogova.

Beara je naredio Draganu Mirkoviću, direktoru Komunalnog poduzeća „Rad“ u Bratuncu i komandiru jedinice za asanaciju, da pripremi radnike i mehanizaciju za pokopavanja tijela. Odlučeno je da i „jedinice radne obaveze“ Civilne zaštite Bratunac učestvuju u uklanjanju tijela iz zadruga. U periodu između 14. i 16. jula, tijela ubijenih Bošnjaka prebačena su kamionima iz zadruga na iskopane grobnice na lokalitetima u selima Glogova i Ravnice. Tijela su utovarena u kamione od strane pripadnika Radničkog bataljona Bratunačke brigade. Momir Nikolić i pripadnici Vojne policije Bratunačke brigade VRS

prisustvovali su istovaranju tijela u masovnu grobnicu.

Memorijalizacija

ZZ Kravica je poslije rata privatizovana. Danas se koristi kao pilana i stovarište starih poljoprivrednih mašina. Pristup ovom mjestu zločina je ograničen, a prije nekoliko godina je bio i zabranjen ulazak majkama ubijenih na godišnjicu masakra. Ne postoji nikakvo obilježje da je u ovom hangaru ubijeno 1200 ljudi. Otisci zločina, rupe po zidovima prouzrokovani mecima i gelerima fino su popunjene. Na zelenoj površini ispred hangara prema putu posaden je gust voćnjak kako se s puta hangar ne bi mogao vidjeti i uslikati. Malo dalje niz cestu, na lijevoj strani, nalazi se ogromni krst, spomenik srpskim žrtvama. Međutim, ispred hangara na cesti se nalazi jedan spomenik - mala spomen ploča momku poginulom u saobraćajnoj nesreći.